Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle
Viite: Pyyntö toimittaa kirjallinen asiantuntijalausunto (sähköposti 11.10.2021)
HY/5241/00.13.00/2021
Asia: HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Luonnontieteellisen keskusmuseon (Luomus) rahoitustilanne

Tiivistelmä

Luomuksen rahoitustilanne on kriittinen. Yhteiskunnallisesti merkittäviä tehtäviä joudutaan lopettamaan, ellei tilanteeseen saada korjausta. Rakenteellinen vaje on 400 000 euroa per vuosi kauden 2021–2024 jäljellä olevina vuosina. Lisäksi koronapandemia on aiheuttanut tulonmenetyksiä tänä vuonna 670 000 euroa. **Talouden tasapainottamiseksi Luomus tarvitsee 870 000 euron lisämäärärahan vuonna 2022**, ja vuosina 2023–2024 kumpanakin vuonna 400 000 euroa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on kohdentanut valtakunnallisen rahoituksen lisäksi kertaluontoisesti yliopiston tutkimukseen ja opetukseen tarkoitetusta perusrahoituksesta Luomukselle 200 000 euroa, mikä helpottaa tilannetta vuoden 2022 osalta, mutta ei ratkaise kriittistä rahoitustilannetta.

Tausta ja perustelut

1. Luomuksen tehtävät

Luomus on osa Helsingin yliopistoa. Sillä on sekä yliopistollisia tehtäviä (tutkimus ja siihen perustuva opetus) että valtiovallan määräämiä, yliopistojen ydintehtävien ulkopuolisia tehtäviä. Nämä niin sanotut valtakunnalliset erityistehtävät palvelevat eri tavoin maan kaikkia yliopistoja, muuta tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa, opetusta kaikilla asteilla, ympäristö- ja luonnonvarahallintoa, kansansivistystä sekä kulttuuriperinnön säilyttämistä.

- *Yliopistolaki* (2009/558 72§) säätää, että Luomus vastaa luonnontieteellisten kansalliskokoelmien säilyttämisestä, kartuttamisesta ja näytteillepanosta. Kokoelmiin kuuluu lähes 13,5 miljoonaa biologista ja geologista näytettä, joista vanhimmat ovat 1600-luvulta.
- *Luonnonsuojelulainsäädäntö* (096/1996 40§, 492/1997 44§) määrää, että kuolleina löydetyt rauhoitetut eläimet saa toimittaa Luomukseen ja että Luomus on eliölajien kauppaa sääntelevän CITES-sopimuksen tieteellinen viranomainen.
- *Paikkatietolainsäädäntö* (laki 421/2009, asetus 725/2009) velvoittaa Luomuksen jakamaan lajien levinneisyyteen liittyvät paikkatietoaineistot yhteiskäyttöön määritellyllä tavalla, ja *Tietohallintolaki* (634/2011) määrää, että Luomuksen on saatettava tietojärjestelmänsä vastaamaan säädettyjä yhteentoimivuuden vaatimuksia.
- Luomus on määrätty *EUROBATS-sopimuksen* (valtiosopimus 104/1999, asetus 943/1999) tieteelliseksi edustajaksi.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimittänyt Luomuksen johtajan Suomen valtuuskunnan johtajaksi Global Biodiversity Information Facility -organisaation hallintoneuvostossa.

Lisäksi Luomuksella on historiallisista syistä valtakunnallisena tehtävänä lintujen ja lepakoiden rengastustoiminnan hallinnointi ja koordinointi sekä maassa ainutlaatuinen ajoituslaboratorio, joka tekee mm. radiohiiliajoituksia esineistä ja luonnonobjekteista.

2. Luomuksen tulolähteet ja kulut

Luomus saa perusrahoituksensa opetus- ja kulttuuriministeriöltä (OKM), Helsingin yliopiston perusrahoituksesta ja kohdistettuna suoraan valtakunnallisiin tehtäviin. Lisäksi osa perustoiminnan kuluista katetaan yleisötoiminnan tuotoilla (erityisesti pääsylipputulot) sekä hankerahoitusten yleiskustannustuotoista.

LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO
NATURHISTORISKA CENTRALMUSEET
FINNISH MUSEUM OF NATURAL HISTORY

PL 17 (Pohjoinen Rautatiekatu 13), 00014 Helsingin yliopisto,
Puh. 02941 911, www.luomus.fi, Y-tunnus 0313471-7

PB 17 (Norra Järnvägsgatan 13), FI-00014 Helsingfors universitet
Tel. +358 2941 911, www.luomus.fi, FO-nummer 0313471-7

P.O. Box 17 (Pohjoinen Rautatiekatu 13), FI-00014 University of Helsinki
Tel. +358 2941 911, www.luomus.fi, Business ID 0313471-7

Luomuksen perustoiminnan kulut vuonna 2021 ovat 10,8 miljoonaa euroa (tämän lisäksi on mm. Suomen Akatemian rahoittamia hankkeita). Tästä 81 % (8,7 M€) aiheutuu valtakunnallisista tehtävistä ja 19 % (2,1 M€) yliopistollisista tehtävistä. Erityisesti tilakustannuksista suurin osa (85 %) aiheutuu lakisääteisestä velvoitteesta säilyttää ja asettaa näytteille kansalliskokoelmat.

Vuonna 2021 valtakunnallisiin tehtäviin kohdennettu rahoitus OKM:ltä on 2,2 miljoonaa euroa, joka kattaa vain 25 % näiden tehtävien kuluista. Eduskunnan joulukuussa myöntämä lisärahoitus valtakunnallisiin tehtäviin 600 000 euroa, kattaa 7 % valtakunnallisten tehtävien kuluista. Loput valtakunnallisten tehtävien kuluista katetaan Helsingin yliopiston rahoituksella (minkä lisäksi sillä ja hankkeiden yleiskustannustuotoilla katetaan yliopistollisen toiminnan kulut) sekä normaalivuonna yleisötoiminnan tuotoilla, mutta koronapandemian vuoksi tulot laskevat vähintään 670 000 euroa. Luomuksen tase painuu vuonna 2021 ennusteen mukaan 550 000 euroa tappiolliseksi.

3. Luomuksen rahoituskriisin syyt

Yliopistojen kokonaisrahoitusta leikattiin vuonna 2015, ja Helsingin yliopiston vähentyneen rahoituksen vuoksi Luomuksen budjettimyöntö pieneni 20 % vuosina 2016–2019. Valtakunnallisiin tehtäviin kohdennettua rahoitusta on toistuvasti leikattu. Kaudella 2013–2016 se oli 2,8 miljoonaa euroa per vuosi, päättyvällä kaudella 2017–2020 se on ollut 2,4 miljoonaa, ja kaudelle 2021–2024 on myönnetty enää 2,2 miljoonaa.

Luomus on leikkausten myötä jatkuvasti sopeuttanut talouttaan sekä karsimalla menoja että lisäämällä omaa tulonhankintaansa. Esimerkiksi vuonna 2016 henkilöstöä vähennettiin 16 %. Merkittävä osa kuluista syntyy kuitenkin tiloista, joiden yksikköhinta nousee ja joita ei voida enää vähentää kansalliskokoelmien säilyttämis-, kartuttamis- ja näytteillepanovelvoitteen vuoksi. Helsingin yliopiston talous ei ole toipunut vuoden 2015 leikkauksista, eikä se näin ollen pysty enää kattamaan ydintehtäviinsä kuulumattomien valtakunnallisten tehtävien kuluja. Yliopiston kanta on, etteivät valtakunnallisten tehtävien kulut voi kohdistua yliopistokehyksestä myönnettyyn rahoitukseen, koska nämä tehtävät eivät ole yliopiston autonomisessa päätäntävallassa.

Koronapandemian vuoksi Luomuksen yleisökohteista Luonnontieteellinen museo ja Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan kasvihuoneet jouduttiin pitämään kiinni tammi-toukokuun ajan, ja ne voitiin avata vasta kesäkuussa. Tämänkin jälkeen kohteissa on ollut kävijärajoituksia, eikä esimerkiksi opastuksia ole myyty normaalisti. Vuoden 2019 perusteella ennustettu tuotto putoaa siksi vuonna 2021 vähintään 670 000 euroa. Luomus ei ole saanut OKM:n jakamia kulttuurikohteitten korona-avustuksia.

4. Luomuksen rahoituskriisin seuraukset

Valtakunnallisten tehtävien leikkauksia ei voida kattaa lopettamatta toimintoja. Esimerkiksi kasvitieteelliset puutarhat suljetaan kausihenkilöstön puuttumisen vuoksi, lintujen rengastus sekä kuolleena löydettyjen eläinten vastaanottaminen ja kokoelmien muu kartuttaminen lopetetaan, asiantuntijapalveluja vähennetään olennaisesti, kokoelmien digitointia hidastetaan yms. Lisäksi joudutaan korottamaan pääsylippujen hintoja, vaikka se heikentää koululaisryhmien mahdollisuuksia vierailuihin. Jotta näiltä toimilta vältyttäisiin, Luomus tarvitsee taloutensa tasapainottamiseksi 870 000 euron lisämäärärahan vuonna 2022, ja vuosina 2023–2024 kumpanakin vuonna 400 000 euroa.

Helsinki, 21.10.2021

Aino Juslén
Johtaja, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus